

Анатолій Васильович Фурман,
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології та соціальної роботи,
Тернопільський національний економічний університет,
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, Україна

СВІДОМІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПСИХОЛОГІЧНОГО ПІЗНАННЯ І ПРОФЕСІЙНОГО МЕТОДОЛОГУВАННЯ

Здійснено філософсько-психологічний аналіз онтологічної природи свідомості з огляду на завдання теоретичної і прикладної психології. Аргументовано імовірність розв'язання проблеми лише на нових філософсько-методологічних засадах, що уможливають істотно інший рівень-ракурс професійного методологування й водночас відкривають донині незвідані горизонти сутнісного пізнання свідомості як неприродної (субстанційної, суб'єктивної, самодостатньої) дійсності. Вказується на цілісну архітектоніку концептів, що відрефлексовані на рівні категорійних понять «метод», «мислення», «діяльність», «методологування», «методологічне мислення», «методологічна діяльність», «мислєдіяльність», «методологія». Схарактеризовано бінарну мислєсхему, в якій «свідомість» і «самосвідомість» посідають місце п'ятого – трансцендентного – елемента, що позначають та у змістовлюють найвищі форми буттєвої присутності людини у світі.

Ключові слова: методологія, методологування, психологічне пізнання, багатосегментність сфери психології, людина, буттєвість, екзистенція, свідомість, самосвідомість, мислення, діяльність, мислєсхема, смислоформа.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена нагальною потребою: розрізнення методології як системи знань про принципи та інструменти ефективної діяльності, мислення і методологування як практики; розмежування методологічних аналізу і рефлексії та методологічного знання; розробки загальної теорії свідомості, здатної до пояснення сутності сучасного інтелектуального дискурсу; у простих і доступних методах для пізнання та усвідомленого конструювання найскладніших об'єктів (духовність, свідомість, мислення тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Феномен свідомості є складним предметом пізнання як філософів (від Платона та Аристотеля до В. В. Налімова, М. К. Мамардашвілі та А. М. Лоя), так пізніше і науковців-психологів (від В. Джемса до С. Л. Рубінштейна, О. М. Леонтьєва та В. П. Зінченка). Дослідження інтенційності свідомості (А. Гурвіч, 1940) містить критичне методологічне настановлення щодо свідомості як кореляції, співвіднесеності чи паралелізму між площинами актів, психічних подій, ноез та сенсу (ноем) [3, с. 26-27].

Досить цікавими є дослідження закордонних авторів (М. Арвана, Б. Баарса, Н. Блока, В. Васильєва, Д. Деннета, Д. Дубровського, Ф. Крика і К. Коха, К. МакГіна, Р. Рорті, В. Райта, К. Франкіша, Д. Чалмерса та ін.), здійснені в останню чверть століття в аналітичній філософії при оперуванні такими концептами, як «свідомість як найдивовижніша властивість психіки», «свідомість як аналог сцени», «прості проблеми свідомості», «важка проблема свідомості», «нетотожність свідомості й тіла», «зомбі й антизомбі»

тощо [1, 4, 17, 18]. Роботи українських науковців представлені у «Філософії свідомості» [9].

Мета статті – обґрунтувати базові методологічні категорійні поняття свідомості як найвищої форми буттєвої присутності людини у світі й водночас як передумови мислення, діяльності, методологування, компетентного психологічного пізнання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною рушійною силою розширення світу духовної культури і водночас визначальним суспільствотворчим чинником є наявність позитивної гуманітарної програми, якій притаманні конструктивність та інноваційність. Вона (програма) визначає шлях продуктивного розширення методологічного мислення, концептизації, конструктизації, мислєдіяльності, мислєвчення, категоризації, типологізації, смислотворення.

Така програма запропонована нами у лоні розробки вітакультурної методології [10]. У будь-якому разі сподіваємося, що вдалося повно реалізувати настановлення Г. П. Щедровицького щодо важливості для критичної позиції певної позитивної конструктивної програми [14, с. 319]. Монографічний текст 2016 року є методологічною мапою, що вказує на стратегічний напрям професійного методологічного руху, на збагачення арсеналу його принципів, підходів, форм, методів, способів мислєдіяльності та професійного методологування.

Зазначене стосується психологічного пізнання, що істотно розширює горизонт сучасної психології [10, с. 250-268]. Щонайперше, психологія розглядається не лише як соціогуманітарна наука, а й як важлива сфера мислєдіяльності, котра охоплює «увесь незбагненний універсум людської життєактивності,

увесь соціум із багатоманіттям наукових предметів і різновидів технік – антропотехнік, психотехнік, культуротехнік і цілу низку практик...» [13, с. 7], які підлягають розвитку на методологічних семінарах та під час підготовки і проведення організаційно-діяльнісних ігор [12, 15]. Причому якщо перша світоглядно-рефлексивна позиція характеризує усталену аналітико-синтетичну традицію (теоретичний сегмент психологічного пізнання), то друга презентує відносно нову форму організації як мислепрактикування у соціогуманітарному вимірі повсякдення, так і продукування системи психологічних знань, що визначає принципи, підходи, методи, способи, засоби та інструменти методологічного сегмента такого пізнання.

По-друге, світ психологічного знання організований не лише багатопредметно і сферно, а й полідисциплінарно, що передбачає утвердження форм і засобів освітньої і ширше – культурної форм передачі цього знання та здійснення професійної підготовки фахівців-психологів за освітньо-кваліфікаційними

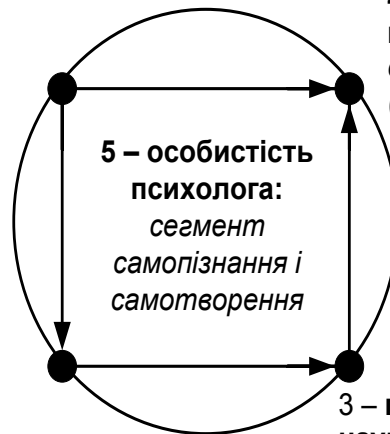
рівнями. Сутнісно мовиться про освітньо-програмний сегмент сфери психології, до забезпечення якого покликані різні освітні моделі та авторські психологічні школи. Зрілість наукової школи як неформального дослідницького колективу визначається тим, яку саме освітню модель професійної підготовки фахівців вона розвиває і впроваджує в суспільне життя.

По-третє, психологія буденного – це також професійна практика, форма і спосіб практикування власним життям кожної усупільненої особи. Причому неважливо, діяльності якого фахівця це стосується – теоретика, дослідника, адміністратора чи психолога-практика, оскільки наука є творчо-комунікативним актом пізнання і самопізнання людини, яка «практикує процесом власного життя-діяння» [7, с. 6-7].

По-четверте, винятково важлива роль у психологічному пізнанні належить психологу, котрий, за тематичною логікою попереднього пункту і за змістом пропонуваної нами мислесеми (рис. 1), є теоретиком, методологом,

1 – психологія як соціогуманітарна наука: теоретичний сегмент

2 – психологія як сфера миследіяльності: методологічний сегмент

4 – психологія як професійна практика: досвідно-практичний (прикладний) сегмент

3 – психологія як сукупність наукових і навчальних дисциплін: освітньо-програмний сегмент

Рис. 1. Сегменти або виміри світу сучасної психології

просвітником і практиком в одній особі, яка поєднує щонайменше п'ять видів роботи: *теоретичну* (згадаймо хоча б вислів Л.С. Виготського: «слово є зерно теорії»), *методологічну* (вибирає чи конструює та використовує методи і засоби свого самобутнього психологічного практикування), *просвітницьку* (розпросторює психологічні знання, грамотність, компетентність), *суто практичну* (реалізує все це у відносинах із соціумом), а також *роботи над собою*, передусім із самопізнання і самотворення (головно як дорога до вершин власного особистісного осереддя і водночас плекання розвою своїх сутнісних сил у Я-індивідуальності). Тільки психолог має справу із безперервною плинною предметністю, котру усвідомлює і цілеспрямовано конструює завдяки актуалізації ресурсів взаємопроникнення ідеальної дійсності мислення та матеріальної реальності діяльності.

Стосовно методологічного пояснення неймовірної трудності зміни розуміннево-мисленневого формату свідомості тих, хто професійно займається інтелектуальною діяльністю, то тут маємо ситуацію, пов'язану із розвитком ідеальної сфери духовного життєпотону людської свідомості, індивідуальне рідше якої у край важко піддається зміні, тим більше, при дії зовнішніх умов і чинників. Окрім того, свідомість – неймовірно складне явище, для більш-менш вичерпного пізнання якого поки що не створені адекватні методологічні засоби та інструменти. Мислення в ідеальній сфері свідомості постає тоді, коли від споглядання людина переходить до абстрактного, власне філософського, а далі до наукового і методологічного, мислення. Водночас свідомість являє собою багатфункціональну буттєвість, яка забезпечує не лише відображення дійсності, а й породження смислів, значень і цінностей, актуалізацію пізнавальних,

почуттєвих, інтенційних, інтуїтивних та інших психоформ (особистісні переживання, думки, знання), уможливує рефлексування в актах самоусвідомлення, Я-концептуалізації.

Вказана своєрідна буттєвість свідомості становить ідеальний смисловий горизонт предметності, до якого через співвіднесеність психодуховних актів-подій (ноез) і сенсу (смыслеформ, ноем) причетна індивідуальна свідомість упродовж життєвого шляху людини. Причому «ця кореляція, – зауважує Арон Гурвіч, – є такою, що з кожним актом співвідноситься своя ноема, проте одна й та сама ноема може узгоджуватися з незліченною кількістю актів...» [3, с. 27]. Вона й визначає формат інтенційності свідомості як спрямованість до об'єкта, що перетворює її на акт відання: суб'єкт переживає його як актуалізований сенс, як ідеальну позачасову єдність, що підлягає ідентифікуванню. Тому інтенційність знаменує об'єктивувальну та упредметнювальну функції свідомості, коли особа стає віч-на-віч із сенсами, ідеальними згустками смислів, до яких вона вільна звертатися знову і знову, безліку конструюючи значеннєві мислехеми та смыслеформи власного буття. Загалом модуси усвідомлення поширюються у широкому діапазоні – від реальних до суто ідеальних об'єктів та від опцій внутрішнього сприйняття самоупредметнень до актів рефлексії і саморефлексії.

І тут у нагоді теоретичній рефлексії можуть стати образні аналогії. Скажімо, в концепції глобального робочого простору Б. Баарса свідомість інтерпретується як аналог сцени [16]. А це означає, що ми усвідомлюємо лише ті процеси, які відбуваються й «освітлюються» смисловими променями на сцені. Однак, свідомість – це не лише когнітивний складник психіки, а й найвища субстанційна форма людського буття, «переживання фундаментальних відношень буття», «екзистенція власної присутності у світі «тут і тепер» [6, с. 392, 394]. Свідомість – це завжди творче дійство, яке характеризує духовний вимір життя особистості як шляху до самої себе. У зв'язку з цим слухним є зауваження стосовно внутрішньої смислотворчості як здатності особи будувати свій внутрішній світ, що робить її інтелектуально незалежною від обставин буття [5, с. 362].

Наразі вкажемо на можливість розробки *міждисциплінарної теорії свідомості*. У 2005 р. нами створена й апробована тривимірна схема-матриця модульно-розвивального оргпростору професійного методологування, яка охоплює чотири пояси мислевчення, п'ять наскрізних процесів і п'ять типів методологічних модулів, а також уреальнюється у часовому вимірі руху-поступу колективної мислєдіяльності представників наукової школи [10, 11]. Фактично мовиться про цілеспрямоване конструювання такого часопростору інтенсивної мислекомунікації, в якому уможливується актуалізація (пізнання, проектування, творення, рефлексування) *свідомості як екзистенційно-буттєвої даності*, котрій властива парадокса-

льна, проблемно-діалогічна оптика, спричинена тим внутрішньо напруженим полем, яке окреслене межовими сенсоформами (наприклад, *я сприймаю, відчуваю, розумію – я мислю – мислю, що і як мислю – усвідомлюю, що я мислю і як саме мислю*) й, відтак, смислами, значеннями, цінностями. І це тим вагомніше слухно, оскільки окремі методологи (наприклад, А. О. Тюков) визначають, що основним каналом методологічного мислення є міжпрофесійна, міжпозиційна і міжпредметна комунікація, що у його буттєвій екзистенції групових розмірковувань і суперечок не повно осмислюються та не визнаються межі індивідуальних актів усвідомлення й, тим більше, що саме рефлексивно налаштована свідомість людини *становить предмет методології*, а методологічна діяльність, актуалізуючись в актах-ситуаціях проблематизації, саморефлексування, свободи роздумовування і плюралізму поглядів і позицій, безпосередньо пов'язана із розширенням формату ідеальної буттєвості свідомості, для забезпечення якого створює спеціальні інтелектуальні засоби та інструменти.

Отже, осереддям психодуховного світу **зрілої проблемно-діалогічної свідомості** і є *мислення*, вершинними формами якого в історії людства стають філософське, наукове, художнє і методологічне мислення. Закономірно, що свідомість і самосвідомість, унаслідок найвищі форми буттєвої присутності людини у світі і цього світу в самій людині, є *рамковою умовою* існування та розвитку досконалих мислення, діяльності, методологування, філософського і психологічного пізнання. Звідси логічно припустити, що топіка і метрика модульно-розвивального оргпростору такого методологування, який містить розрізнення і взаєморозташування сотні місць, становить своєрідну *сферну матрицю свідомості*, екзистенційна подієвість якої «одночасно виявляється на множині точок» як присутність іншого у зсуві цих точок чи у внутрішній зміні їх пріоритетності (М. К. Мамардашвілі). Доведення цієї гіпотези у пропонований тут спосіб (у тому числі й через «мислення як свідомість уголос»), сподіваємося, уможливить розшифрування цілого набору закодованих голосів-свідчень буденно очевидного й одночасно найбільш утаємниченого нашарування людської буттєвості, яким є свідомість.

У другій половині ХХ століття оформлюється *методологія* як нова форма мислення, діяльності, колективної та індивідуальної мислєдіяльності із її виходом на організаційно-діяльнісну гру як на практичне культивування і розповсюдження методологічного способу мислення та комунікації. Предметом так опрацьованої методології стає «мислення і тим самим світ, даний через мислення» (Г. П. Щедровицький), а її призначення фокусується «в ідеї формування і розвитку методологічного мислення як нової універсальної форми думання» [2, с. 16]. Тому, якщо методологізація буквально всіх сфер людської діяльності є «мегатенденцією сучасної культури», то методологування – її конкретно-ситуаційне, головним чином,

миследіяльне, мислекомунікаційне, мислевчинкове, зреалізування в напруженому полі (на межі мислення і реальності) самоекзистенції проблемно-діалогічної свідомості тих, хто вдається до практикування такого способу життя і хто спроможний тримати й витримувати його ритміку.

Узагальнити сказане дає змогу мислесхема (рис. 2), яка, по-перше, згармонізовує співвідношення базових категорійних понять «метод», «мислення», «діяльність», «методологування», «свідомість»; по-друге, вказує на те, що саме методологування, посідаючи місце четвертого складника, відіграє системотвірну

роль, знімає та універсалізує онтологію синтетичної присутності в ньому і методу, і мислення, і діяльності; по-третє, на відміну від одновимірних упредметнень (описуються категоріями «метод», «мислення», «діяльність», «методологування») обґрунтовує існування бінарних упредметнень, що знаходять відображення у категоріях другого кола, отриманих від двоаспектного поєднання чотирьох перших й найбільш повно на сьогодні опрацьованих у системомиследіяльній методології: «методологічне мислення», «методологічна діяльність», «миследіяльність», «методологія».

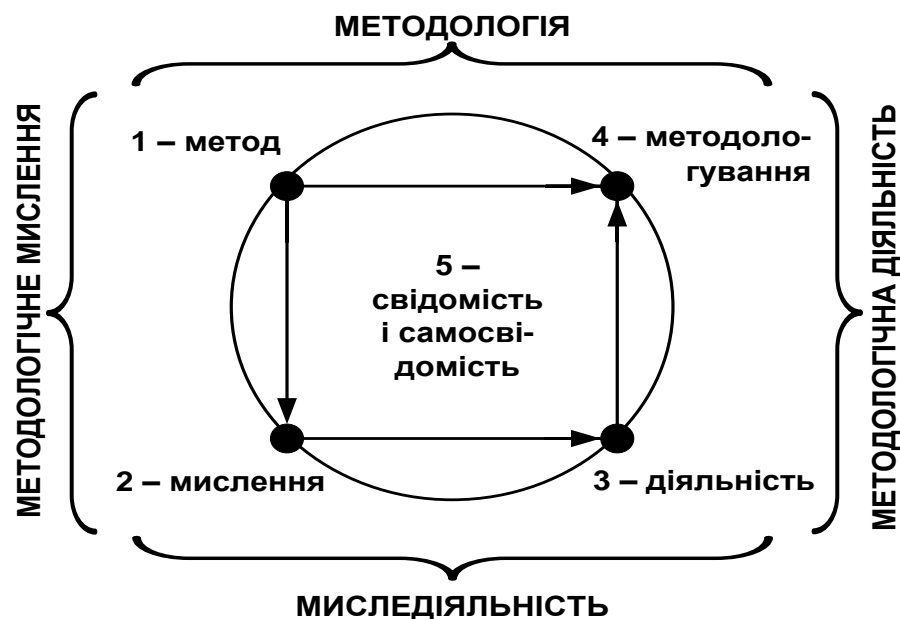

Рис. 2. Базові категорійні поняття світу методології

По-четверте, ця схема фіксує той мінімум (із десяти) базових категорійних понять сучасної методології, що організовані за подвійним принципом кватерності у вигляді двох концентричних кіл, де кожна категорія становить самотній значеннєво-смысловий материк в окремому співвідношенні і певних інтерференційних взаємопереходах між усіма категорійно поіменованими материками. По-п'яте, вона визначає те, що місце п'ятого елемента посідають свідомість і самосвідомість людини, тобто ті складники, що не лише іменують чи приписують ім'я в розумінні О. Ф. Лосева, а й знімають попередні ступені розвитку мислення у витлумаченні Г. В. Ф. Гегеля, й відтак зліквідовують їх за формою чи організацією і водночас зберігають у трансформованому вигляді увесь освоєний зміст попереднього руху-поступу зрілої діяльності думки.

А це означає, що свідомість як найвища форма безпосередньої (буттєвої) присутності людини у світі є *передумовою* існування та розвитку мислення, діяльності, методологування, наукового пізнання і соціального конструювання. Тим більше що несвідоме – це найчастіше «якась межова точка самої свідомості», *Science and Education*, 2017, Issue 3

котра є «єдиною пам'яттю про походження [людини], або залишковим слідом способу і місця нашого другого народження...» [6, с. 401]).

І ще один важливий штрих до змістовлення обстоюваної тут ідеї. Введене нами в 2005 році у соціогуманітарний дискурс поняття «методологування» за обсягом і змістом, характеризуючи екзистенційно-діяльнісний сегмент компетентного практикування у світі методології, є уконкретнено (за значеннєво-смысловим наповненням) більш розлогим й обширним, аніж, скажімо, повно опрацьована у системомиследіяльній методології логіко-методологічна *процедура методологізації*, що у 80-х роках ХХ століття була оголошена «мегатенденцією сучасної культури» і зреалізована в багатьох сферах людської діяльності. За аналогією змістово-функційної наповненості це категорійне поняття співмірне добре відомому у філософії поняттю «*філософування*» (рос. – «*философствование*») [8, с. 200-220]

Зрозуміло, що у вітакультурному обрамленні прийнятої нами парадигматики, де методологія розуміється нами як окремий – самотній та унікальний – світ організованих мислення, діяльності та методоло-

гування, що у взаємодоповненні й цілісності охоплює чотири буттєвих виміри [10, с. 264–282], методологування постає не тільки у багаторівневості форм свого оприявлення, не лише у довершеності реально здійснюваних аналізу, рефлексії, розуміння, мислення, роботи, діяльності, а й у численних процедурах, способах, засобах та інструментах мислєдїяльностї, у мислєвчинковому рефлексивному експериментуванні над власними можливостями того, хто сам здійснює таку мислєдїяльность як зусилля й водночас як уміння практикувати складність і різноманїття окультуреного життя у ситуації неповного, проблемного знання, мізерного чи обмеженого досвіду.

Висловлене в наших працях є взаємопроникле поєднання науки і філософії, теорії і методу, логосу і праксису. А коли взяти до уваги, що «абстрактні формулювання філософії набагато ближче реальної дійсності, ніж реалістичні, емпіричні формулювання» [6, с. 344], то є надія, що виконання пропонованої дослідницької програми має перспективу не обмежитися опрацюванням методологом спеціального чи локального призначення, а й вийти на пізнання й удїяльнення не-

звіданих горизонтів *філософської методології* оновленого культуротворчого формату. І найголовніше, що у підсумку принаймні розпросториться змога методологічно адекватно підійти до пізнання фундаментального облаштування *життя свідомості* як ситуаційно локалізованої вимірами буттєвості людини у її безпосередній взаємодії зі світом подїєвої екзистенції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасний філософсько-психологічний дискурс констатує виняткову складність *проблеми свідомості*. Отримати її прийнятний розв'язок можна за допомогою новоствореної методологічної «оптики», до якої належать інтелектуальні засоби *універсального* (вітакультурна методологія), *загального* (дослідницька програма професійного методологування), *особливого* (циклічно-вчинковий підхід) та *одиночного* (методологія парадигмальних досліджень) порядку оргтехнологічного здійснення проблемно-модульної мислєдїяльності. Свідомість і самосвідомість є *рамковою умовою* існування та розвитку досконалих мислення, діяльності, методологування, філософського і психологічного пізнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антологія сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку / За наук. ред. А.С. Синиці. – Львів: Літопис, 2014. – 374 с.
2. Георгій Петрович Щєдровицький / Г. П. Щєдровицький; [под ред. П.Г. Щєдровицького, В.Л. Данилової]. – М.: РОССПЭН, 2010. – 600 с. – (Філософія Росії другої половини ХХ в.).
3. Гурвіч А. Щодо інтенційності свідомості / Арон Гурвіч // Філософська думка. – 2015. – № 5. – С. 14-29.
4. Крик Ф. Проблема сознания / Ф. Крик, К. Кох; [пер. с. англ. В. Свєчнїкова] // В мире науки. – 1992. – № 11-12. – С. 113-121.
5. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії / Сергій Борисович Кримський. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 367 с.
6. Мамардашвили М. К. Как я понимаю философию / Мераб Константинович Мамардашвили. – [2-е изд., измен. и доп.] / сост. и общ. ред. Ю.П. Сєнокосова. – М.: Изд. группа «Прогресс», «Культура», 1992. – 416 с.
7. М'ясоїд П. А. Наука і практика в роботі психолога / П. А. М'ясоїд // психологія і суспільство. – 2004. – №3. – С. 5-74.
8. Система сучасних методологій: [хрестоматія у 4-х томах] / упоряд., відп. ред., перекл. А.В. Фурман. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – Т. 1. – 314 с.
9. Філософія свідомості. Philosophy of Mind / Філософська думка. – 2016. – № 2. – С. 4–80.

REFERENCE

1. Synytsia, A. S. (Ed.). (2014). *Antolohiya suchasnoi analitychnoi filosofii, abo zhuk zalyshaye*

10. Фурман А. В. Идея і зміст професійного методологування: [монографія] / Анатолій Васильович Фурман. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 362 с.
11. Фурман А. В. Методолог – професія майбутнього / Анатолій В. Фурман // Психологія і суспільство. – 2016. – № 1. – С. 16–42.
12. Фурман А. В. Організаційно-діяльнісні ігри у вищій школі: [монографія] / Анатолій В. Фурман, Сергій Шандрук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 272 с.
13. Щєдровицький Г. Методологічна організація сфери психології / Георгій Щєдровицький // Психологія і суспільство. – 2000. – № 2. – С. 7-24.
14. Щєдровицький Г. П. Московський методологічний кружок: розвиток ідей і підходів / Из архива Г. П. Щєдровицького. – Т. 8, вып. 1. – М.: Путь, 2004. – 352 с.
15. Щєдровицький Г. Організаційно-діяльнісна гра як нова форма організації та метод розвитку колективної мислєдїяльності / Георгій Щєдровицький // Психологія і суспільство. – 2006. – № 3. – С. 58–69.
16. Baars B.J. A Cognitive Theory of Consciousness / Bernard J. Baars. – Cambridge: Cambridge University Press, 1988.
17. Chalmers D. J. The Conscious Mind: In Search a Fundamental Theory / David J. Chalmers. – New York: Oxford University Press, 1996.
18. Dennett D. Intuition Pumps And Other Tools for Thinking / Daniel Dennett. – New York: W.W. Norton & Company, 2013. – 512 p.

10. *korobku [Anthology of contemporary analytic philosophy, or bug leaves the box]*. Lviv: Litopys [in Ukrainian].

2. Shchedrovitskiy, P. H., & Danilova, V. L. (2010). *Georhiy Petrovich Shchedrovitskiy [Georgy Shchedrovitsky]*. Moscow: ROSSPEN [in Russian].
3. Hurvich, A. (2015). Shchodo intentsiynosti svidomosti [Regarding the intentionality of consciousness]. *Filosofska dumka – Philosophical thought*, 5, 14-29 [in Ukrainian].
4. Krik, F., Kokh, K. (1992). Problema soznaniya [The problem of consciousness]. (V. Svechnykova Trans.). *V mire nauki – In the world of science*, 11-12, 113-121 [in Russian].
5. Krymskiy, S. B. (2008). *Pid syhnaturoiu Sofiyi [Under the signature of Sofia]*. Kyiv: Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiya» [in Ukrainian].
6. Mamardashvili, M. K. (1992). *Kak ya ponymayu filosoфию [The way I understand the philosophy]*. (Vol. 2). (Y. P. Senokosova Ed.). Moscow: Progress, Kultura [in Russian].
7. Myasoyid, P. A. (2004). Nauka i praktyka v roboti psykholoha [Science and practice in the work of psychologist]. *Psikhologiya i suspilstvo – Psychology and society*, 3, 5-74 [in Ukrainian].
8. Furman, A. V. (Ed., Trans.). *Systema suchasnykh metodolohiy [The system of modern methodologies]*. (Vol 1). Ternopil: TNEU, 2015 [in Ukrainian].
9. Filosofii svidomosti [Philosophy of Mind]. (2016). *Filosofska dumka – Philosophical thought*, 2, 4-80 [in Ukrainian].
10. Furman, A. V. (2016). *Idea i zmist profesiinoho metodolohuvannia [The idea and content of professional methodologization]*. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
11. Furman, A. V. (2016). Metodoloh – profesiya maybutnioho [Methodologist – profession of the future]. *Psykholohiya i suspilstvo – Psychology and society*, 1, 16-42 [in Ukrainian].
12. Furman, A. V., & Shandruk S. K. (2014). *Orhanizatsiyno-diyalnisni ihry u vyshchii shkoli [Organizational-activity games in high school]*. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
13. Shchedrovitskiy, H. (2000). Metodolohichna orhanizatsiya sfery psykholohiyi [Methodological organization sphere of psychology]. *Psykholohiya i suspilstvo – Psychology and society*, 2, 7-24 [in Ukrainian].
14. Shchedrovitskiy, H. P. (2004). *Moskovskyy metodolohicheskyy kruzhok: razvitie idey i podkhodov [Moscow methodological circle: The development of ideas and approaches]*. (Vol. 8, is. 1). Moscow: Put [in Russian].
15. Shchedrovitskiy, H. (2006). Orhanizatsiyno-diyalnisna hra yak nova forma orhanizatsiyi ta metod rozvytku kolektyvnoyi myslediyalnosti [Organizational-activity game as a new form of organization and method of collective mental-activity]. *Psykholohiya i suspilstvo – Psychology and society*, 3, 58-69 [in Ukrainian].
16. Baars, B. J. A. (1988). *Cognitive Theory of Consciousness*. Cambridge: Cambridge University Press [in English].
17. Chalmers, D. J. (1996). *The Conscious Mind: In Search a Fundamental Theory*. New York: Oxford University Press [in English].
18. Dennett D. (2013). *Intuition Pumps and Other Tools for Thinking*. New York: W.W. Norton & Company [in English].

Anatolii Furman,

*Doctor of Psychology, professor,
Head of the Department of Psychology and Social Work,
Ternopil National Economic University,
11, Lvivska Str., Ternopil, Ukraine*

CONSCIOUSNESS AS FRAMEWORK CONDITION OF PSYCHOLOGICAL COGNITION AND PROFESSIONAL METHODOLOGIZATION

The issue of modern philosophical and psychological discourse involves the desire to know the ontological nature of consciousness and thus understand its phenomenal pleroma (which means completeness, multiplicity) representation in everyday life of a human being, which becomes one of the most important tasks of both theoretical and experimental psychology. This problem can be solved only basing on new philosophical and methodological grounds that make it possible to achieve a significantly different level of professional methodologization and at the same time open still unexplored horizons of essential cognition of consciousness as non-natural (the substantial, subjective, self-sufficient) reality. In the author's experience of theorizing it means the creation of newly developed methodological view which involves at least four intellectual means of universal (vita-cultural methodology), general (research program of professional methodologization), special (cyclically-step approach) and single (methodology of paradigmatic researches in psychology) order of organizational and technological performance of problem and module thinking process. Consciousness and self-consciousness are a framework condition of existence and development of thinking, activities, methodologization, philosophic and psychological cognition.

Keywords: methodology, methodologization, psychological cognition, multi-segmented spheres of psychology, human, beingness, existence, consciousness, self-consciousness, thinking, activity, thought scheme, sense-form.

Подано до редакції 01.02.2017